

האם נשים חייבות בקריאת ההלל בחנוכה?

כתב הרמב"ם בהלכות מגילה וחנוכה פרק ג' הלכה ד': "כל שחייב בקריאת המגילה חייב בנר חנוכה..." לפי זה יוצא שלדעת הרמב"ם נשים חייבות בנר חנוכה. היות והרמב"ם קבע קודם שנשים חייבות בקריאת המגילה¹. ומכאן שלשיטת הרמב"ם, האשה מוציאה אחרים ידי חובתם. שהרי כל מי שחייב במצוה, מוציא אחרים ידי חובה. לעומת זאת שיטת בעלי התוספות² שונה. כי הם עושים הבחנה בין חובת האשה בנר חנוכה לבין הדין שאינה מוציאה אחרים ידי חובתם.

השאלה הנשאלת היא, האם הנשים, מחמת העובדה שהיו בכלל הנס, חייבות באמירת "על הניסים" בתפילה, ואמירת ההלל בברכה בכל יום משבעת ימי החנוכה?

לעני"ד יש הבדל מהותי בין הדלקת נרות חנוכה לבין ההלל ואמירת "על הניסים" בתפילה. מכיוון שההלל ו"על הניסים" הם גדר מגדרי התפילה הבאים לבטא החזרת השלטון לישראל כציבור. והאשה שונה מן האיש. שאף שהיא חייבת בתפילה. היא אינה חייבת בתפילה בזמנה ובנוסח שחז"ל קבעו. אלא עיקר חובתה שתתפלל לפחות פעם אחת ביום. וכפי צחות לשונה. ולכן היא אינה חייבת לומר "על הניסים" בתפילה. וכן היא אינה חייבת בהלל. אף שזמנו כל היום, להלל יש גדר של תפילה, וכאמור כל תפילה שנקבעה ע"י חז"ל נשים אינן חייבות. זאת ועוד: מאחר ולעני"ד אמירת על הניסים, וקריאת ההלל, היא הודאה על החזרת השלטון לישראל, וכיון שהאשה, אינה בכלל ענייני מלוכה ושלטון, לכן לא חייבות לומר "על הניסים" ולקרוא את ההלל.

לעני"ד דין זה נרמז ע"י הרמב"ם בהלכה יד': "...ואם היה המקרא את ההלל קטן או עבד או אשה עונין אחריהן מה שהם אומרים מלה מלה בכל ההלל". דהיינו אם יש אדם שאינו יודע לקרוא את ההלל, אשתו או בנו הקטן יקרוהו מלה מלה. מכאן, שהאשה אינה חייבת בקריאת ההלל. שהרי אם האשה היתה חייבת היה מספיק שהאדם יענה אחרי קריאתה "הללויה" כדרך שאיש גדול מקרא את ההלל. ולכן אם רוצה האשה לקרוא את ההלל בחנוכה תקרא בלא ברכה. ואם תברך ברכתה לבטלה. וכך פסק גם הרה"ג עובדיה יוסף שליט"א בילקוט יוסף חלק ג' עמוד רמב' סימן יב': "נשים פטורות מאמירת ההלל בימי החנוכה, אעפ"י שחייבות בנר חנוכה, משום שאף הם היו באותו הנס, ואם ירצו לקרוא ההלל בחנוכה, לא תברכנה, דספק ברכות להקל, וגם הנשים מבנות אשכנז הנוהגות לברך על מצוות עשה שהזמן גרמא, מכל מקום כאן לא תברכנה על ההלל בחנוכה, כיון שזו מצוה שאין בה עשייה".

להבדיל משיטת בעלי התוספות³ המבחינים בין ההלל של סוכות שם האשה פטורה, לבין ההלל של פסח שלדעתם היא חייבת משום שהיתה שותפה לנס. ולכן, בחנוכה לפי שיטת התוספות כיון שהנשים היו שותפות לנס, חייבות הן בקריאת ההלל ויכולות לברך.

לסיכום ניתן לומר בשיטת הרמב"ם:

- א. אשה חייבת בקריאת המגילה ובהדלקת הנר ויכולה להוציא אחרים.
- ב. נשים אינן חייבות בקריאת ההלל ואמירת "על הניסים" בתפילה בימי החנוכה.
- ג. נשים הרוצות לקרוא את ההלל בחנוכה לא תברכנה מחשש ברכה לבטלה.

הקליט וערך: רועי בן זריהם
 הגיה: ר' משה ירימי

¹הלכות מגילה וחנוכה פרק א' הלכה א'
²ערכין ג' ד"ה "לא תווי נשים"
³סוכה לח' ד"ה "מי שהיה עבד ואשה".